

Identifying the challenges and strategies for improving the reading plan with family: A case study of Hormozgan Province

Mokhtar zakeri, Mahmoud sabahizade

¹ Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.² Assistant Professor department of Educational Administration, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran.**Abstract**

One of the problems in our society, especially among literate students of the literacy movement, is the lack of a culture of reading. The main purpose of this study was to investigate the plan of reading plan with family as one of the main parts of the curriculum of literacy movement in Hormozgan province. In this study, qualitative research method was used with data coding system. The research population included experts, educators and literacy students of Hormozgan province literacy movement and the sample consisted of twenty-four people who were selected using purposive sampling method. Also, the data collection tools, in-depth interviews and data analysis methods were inductive analysis. Findings and results showed that eight central categories There is in the project damage section include lack of financial resources, weakness of the monitoring system, weakness in the content, lack of comprehensiveness of the plan, weakness of the project managers, incompatibility of the plan with influential factors, lack of motivation and lack of sufficient institutional media support. Eight components of financial support and strengthening the evaluation and monitoring system of the project, developing the attitude and training of project stakeholders, strengthening the headquarters system and scope of the project, strengthening the motivational dimension, strengthening institutional and media support of the project, compiling and training project books based on scientific principles Reading with family.

Keywords: Pathology, Literacy, reading plan with family, Reading and writing skills**شناسایی چالش‌ها و راهکارهای بهبود طرح سوادآموزی خواندن با خانواده: مطالعه موردی استان هرمزگان**مختار ذاکری^{*}، محمود صباحی‌زاده^۱ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.^۲ استادیار مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران.**چکیده**

یکی از مسائلی که در جامعه ما به‌ویژه در بین سوادآموزان نهضت سوادآموزی وجود دارد، نبود فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی است. هدف اصلی پژوهش، بررسی طرح نهضت سوادآموزی خواندن با خانواده به‌عنوان یکی از بخش‌های اصلی برنامه درسی نهضت سوادآموزی در استان هرمزگان بود. در این پژوهش، روش تحقیق کیفی از نوع تحلیل استقرایی با نظام کدگذاری داده‌ها استفاده شد. جامعه آماری پژوهشی شامل کارشناسان، آموزشگران و سوادآموزان نهضت سوادآموزی استان هرمزگان و نمونه شامل ۲۴ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. همچنین ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه عمیق و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل استقرایی بود. یافته‌ها و نتایج نشان داد، هشت مقوله مرکزی در بخش آسیب‌های طرح شامل نبود منابع مالی، ضعف نظام نظارت، ضعف در محتوا، عدم جامعیت طرح، ضعف دست‌اندرکاران طرح، عدم تناسب طرح با عوامل تأثیرگذار، ضعف انگیزشی و نبود حمایت کافی نهادی رسانه‌ای وجود دارد. هشت مؤلفه حمایت مالی و تقویت نظام ارزیابی و نظارت از طرح، توسعه نگرشی و آموزشی دست‌اندرکاران طرح، تقویت نظام ستادی و گستره طرح، تقویت بعد انگیزشی، تقویت حمایت نهادی و رسانه‌ای از طرح، تدوین و آموزش کتب طرح بر مبنای اصول علمی راهکارهای بهبود طرح خواندن با خانواده هستند.

واژه‌های کلیدی: آسیب‌شناسی، سوادآموزی، طرح خواندن با خانواده، مهارت خواندن و نوشتن

مقدمه

با وجود تمام تلاش‌هایی که نهضت سوادآموزی (Literacy Movement) طی سه دهه گذشته در ایران انجام داده، اما آمار و اخبار نشان می‌دهد که هر ساله بر تعداد بی‌سوادان در برخی استان‌ها به‌خصوص مناطق مرزی افزوده می‌شود.

خانواده مهم‌ترین رکن تربیتی جامعه محسوب می‌شود. دانش و آگاهی اعضای خانواده ضمن اینکه ثبات و قوام این نهاد ارزشمند را تثبیت می‌کند، بلکه والدین را قادر می‌سازد تا به شکل مؤثر و مفید در محیط‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی با وجود تکنولوژی‌های جدید و پیچیده، زندگی مطلوب و مناسبی را برای اعضای خانواده خود فراهم آورد. از این‌رو سازمان با احساس مسئولیت، اجرای مطلوب این طرح را در میان اعضای خانواده‌های سوادآموزان پی می‌گیرد. تا با ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در میان خانواده‌ها، به ارتقای سطح آگاهی و مهارت‌های ضروری زندگی اعضای خانواده‌ها به‌ویژه والدین عزیز این جامعه کمک نماید. در این طرح، کتاب‌هایی در اختیار سوادآموز قرار می‌گیرد تا به همراه خانواده به مطالعه آنها بپردازند تا ضمن ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در میان خانواده‌ها، به ارتقای سطح آگاهی و مهارت‌های ضروری زندگی اعضای خانواده‌ها به‌ویژه والدین گرامی کمک شود. کتاب‌های مربوط به این طرح با عناوینی چون «آیین خوب زیستن»، «سلامت، جامی زیبا و شکننده»، «محیط زیست، هدیه خداوند»، «کلید رحمت»، «مدیریت خانواده» و «چراغ راه زندگی»، در وزارتخانه تدوین می‌شود و توسط همکاران ما در معاونت سوادآموزی در بسته‌هایی ویژه و در میان سوادآموزان توزیع می‌شود. در کلیه مناطقی که دوره سوادآموزی به صورت کلاسی یا گروهی با حداقل سه نفر تشکیل شده باشد و نیز در همه کلاس‌های دوره انتقال، این طرح اجرا می‌گردد. این طرح در راستای اساسنامه سازمان نهضت سوادآموزی مبنی بر طراحی و اجرای فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه به‌منظور غنی‌سازی برنامه‌های درسی

اهمیت مبارزه با بی‌سوادی بر کسی پوشیده نیست و کم‌وبیش تمام کشورهای جهان، به‌خصوص جوامع در حال توسعه، از دیرباز به اهمیت این امر پی برده‌اند. جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به اهمیتی که برای امور آموزشی و فرهنگی قائل است، برنامه‌های گسترده‌ای برای مبارزه با بی‌سوادی به انجام رسانده است. تشکیل نهضت سوادآموزی و فعالیت‌ها و موفقیت‌های آن در صحنه‌های بین‌المللی، شاهد گویایی بر این ادعاست. امید می‌رود تلاش گسترده و همگانی مردم و مسئولان دلسوز، به‌ویژه دست‌اندرکاران این نهاد بزرگ، پدید آمدن ایران باسواد و بافرهنگ را به زودی امکان‌پذیر سازد (Boluky, 2003, p.74).

در کشورهای در حال توسعه مشکل نوسوادانی که نباید به بی‌سوادی بازگشت کنند، مطرح و بی‌سوادی (Illiteracy) هنوز ریشه‌کن نشده است. لذا راه‌های تهیه مواد خواندنی ساده برای نوسوادان از طریق کارگاه‌های منطقه‌ای و ملی آموزش نویسندگان و توجه به مشکلات نشر برای نوسوادان در دو دهه اخیر مورد توجه کارشناسان و پژوهشگران قرار گرفته است (1993 UNESCO Asian Cultural Center).

کارشناسان تأکید می‌کنند که سوادآموزی (Literacy) در صورتی قرین با موفقیت است که به زندگی افراد معنا بخشیده و به ایشان در شناخت مشکلات زندگی‌شان کمک کند. اگر ارتباطی بین اقدامات سوادآموز و شرایط فراگیران وجود نداشته باشد، سوادآموزی یک کار بی‌تفاوت، ایستا و غیرقابل قبول خواهد بود (Jacques, 1995).

نتایج پژوهش‌ها حاکی از آن است که به‌رغم ضرورت‌های مذکور و تلاش‌های فراوان صورت گرفته، همچنان بی‌سوادی یکی از مهم‌ترین مسائل جهان است. از همین منظر است که در قوانین بین‌المللی آموزش برای همه، بر باسوادی همه مردم دنیا تأکید شده است (Atashak, 2006, p.48).

اینکه ثبات و قوام این نهاد ارزشمند را تثبیت می‌کند، بلکه والدین را قادر می‌سازد تا به شکل مؤثر و مفید در محیط‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی با وجود تکنولوژی‌های جدید و پیچیده، زندگی مطلوب و مناسبی را برای اعضای خانواده خود فراهم آورد. از این‌رو سازمان با احساس مسئولیت، اجرای مطلوب این طرح را در میان اعضای خانواده‌های سوادآموزان پی می‌گیرد تا با ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در میان خانواده‌ها، به ارتقای سطح آگاهی و مهارت‌های ضروری زندگی اعضای خانواده‌ها به‌ویژه والدین عزیز این جامعه کمک نماید (Ebrahimzadeh, 1992).

در خصوص نهضت سوادآموزی و به‌خصوص طرح خواندن با خانواده، متأسفانه در داخل کشور پژوهش‌های اندکی انجام شده است و پژوهش خاص خارجی هم یافت نشد. در ادامه به چند مورد از این پژوهش‌ها اشاره می‌کنیم.

یافته‌های پژوهش هادیان فرد (۲۰۱۹) با عنوان مطالعه‌ای در ارتباط با نگرش مردم درباره مشارکت‌های مردمی در پیاده‌سازی و گسترش سوادآموزی بزرگ سالان نشان داد، زنان نسبت به مردان و گروه نخبه نسبت به گروه عادی به‌طور معناداری مشارکت در سوادآموزی را ضروری‌تر می‌بینند. این پژوهش به‌طور کلی نشان داد افراد با به‌کارگیری افکار ناکارآمدی مانند این که "جامعه برای انجام کارهای سخت نیاز به افراد بی‌سواد دارد." عدم مشارکت خود را توجیه می‌کردند. به نظر می‌رسد این افکار ناکارآمد متأثر از وجود دانش‌آموختگان دانشگاهی بیکار در سطح جامعه باشد.

نتایج پژوهش سراج و صحرایی (۲۰۱۲) با عنوان بررسی نقش آموزش‌های پس از سواد در ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی و کاربردی دختران و زنان بزرگسال روستایی نشان می‌دهد که میان فراگیرانی که آموزش‌های پس از سواد را دریافت کرده‌اند با سوادآموزانی که این

حوزه‌های تربیت و یادگیری ویژه سوادآموزان در سند تحول بنیادین، اسناد بالادستی و سیاست‌های سال سازمان نهضت سوادآموزی با لحاظ وضعیت و شرایط فرهنگ‌های بومی منطقه‌ای به انجام می‌رسد (Section Letter No. 1109/942/1 (5/25/1394)).

اهداف این طرح عبارت است از:

- توسعه و تقویت فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در بین مخاطبان و اعضای خانواده؛
- فراهم کردن زمینه برای رسیدن به مطالعه مستقل یا استقلال در مطالعه؛
- تقویت مهارت خواندن و نوشتن فراگیران دوره‌های سوادآموزی؛
- استفاده از اوقات فراغت اعضای باسواد خانواده در امر مطالعه و کتاب‌خوانی (Section Letter No. 1109/942/1 (5/25/1394)).

یکی از مسائلی که در جامعه ما به‌ویژه در جامعه سوادآموزان نهضت سوادآموزی وجود دارد، عدم وجود فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در خانواده‌ها و اعضای آن است. حتی در مواردی که آموزش صوت می‌گیرد و کتاب‌خوانی اتفاق می‌افتد، باز سواد خواندن در سوادآموزان ایجاد نمی‌شود که در ارتباط با طرح خواندن با خانواده هدف این است که فرهنگ مطالعه، توسعه یافته و افرادی با سواد خواندن پرورش یابند تا به‌گونه‌ای مستقل اوقات فراغت خود را با کتاب‌خوانی پر کنند که تحقق این اهداف نیاز به ارزشیابی دارد (Section Letter No. 1109/942/1 (5/25/1394)). با توجه به اهمیت علم‌آموزی و نقشی که سواد بر روی زندگی فردی و اجتماعی افراد در ابعاد مختلف دارد، پژوهشگران به دنبال بررسی میزان اثربخشی طرح خواندن با خانواده هستند.

توجه به گسترش طرح خواندن با خانواده از این‌رو مهم است که خانواده مهم‌ترین رکن تربیتی جامعه محسوب می‌شود. دانش و آگاهی اعضای خانواده ضمن

با توجه به تحولات عظیم اطلاعاتی که پیش‌نیاز بهره‌مندی از آن، داشتن حداقل سواد خواندن است، این مقاله به آن می‌پردازد.

هدف اصلی مقاله، شناسایی چالش‌ها و راهکارهای بهبود طرح خواندن با خانواده در استان هرمزگان است. از این‌رو سؤالات پژوهش عبارت‌اند از:

۱. چالش‌های طرح خواندن با خانواده کدامند؟
۲. راهکارهای بهبود طرح خواندن با خانواده کدامند؟

روش‌شناسی

در این پژوهش، روش تحقیق کیفی از نوع تحلیل استقرایی با نظام کدگذاری داده بود. جامعه آماری پژوهشی شامل کارشناسان، آموزشگران و سوادآموزان دوره‌های سوادآموزی و انتقال نهضت سوادآموزی استان هرمزگان و نمونه شامل ۲۴ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. پژوهشگر از اصل نمونه‌گیری با حداکثر تنوع و رعایت اصل اشباع‌شدگی استفاده کرده است. همچنین ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه عمیق و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل استقرایی بود. مصاحبه به صورت نیمه‌ساختاریافته تنظیم و پس از تأیید سؤالات توسط کارشناسان ارشد اداره کل آموزش و پرورش و متخصصان حوزه نهضت سوادآموزی و مطابقت با دستورالعمل اجرایی طرح به اجرا درآمد. برای افزایش اعتبار پژوهش، نتایج تحلیل تعدادی از مصاحبه‌ها در اختیار چندی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار گرفت و نظرات آنها در جهت اصلاح برخی موارد اعمال شد. همچنین نتایج تحلیل و بررسی پس از اعمال نظر سه نفر از صاحب‌نظران و خبرگان عرصه نهضت سوادآموزی استان، جمع‌بندی و اصلاحات لازم صورت گرفت. طرح پژوهش، طرحی پدیدایشی (emergent design) یا اکتشافی بوده است؛ زیرا مؤلفه‌ها از پیش مشخص نیست (maykut, 1994, 44).

آموزش‌ها را دریافت نکرده‌اند در مؤلفه‌های بهداشت، پیشگیری از بیماری‌ها، تربیت فرزند، مسائل دینی و اعتقادی تفاوت معناداری وجود دارد.

رحیمی‌نژاد (۲۰۱۲) در مطالعه خود با عنوان "مطالعه تطبیقی نظام آموزشی بزرگسالان در جهان و ارائه محورهای مدل کارآمد و مؤثر برای نظام آموزش بزرگسالان" به این نتایج دست‌یافت که در برنامه‌های آموزش بزرگسالان ضروری است. جامعه هدف را از گروه بی‌سوادان به باسوادان و کم‌سوادان تغییر داده و متناسب با آن تعریف باسوادی را با ظرفیت‌های اجتماعی و فرهنگی ارتقا داد و سیاست‌های بسیج و جذب بی‌سوادان را بر نقاط شهری به‌ویژه بخش‌های حاشیه‌نشین شهری متمرکز نمود.

پیریان (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر سواد روان‌شناسی آموزش‌دهندگان بر رغبت سوادآموزان به شرکت در دوره‌های سوادآموز نتیجه می‌گیرد در مسئله سوادآموزی پرداختن به انگیزش از آنجا ضروری است که خواست برنامه‌ریزان آن است که فرد بی‌سواد را به سوی تکامل سوق دهد. این سوق بدون شک بدون ایجاد انگیزه در افراد مقدور نیست و بدون توجه به این امر، تلاش‌ها به ثمر مطلوب نخواهد رسید. وی معتقد است دانش کافی، همه‌جانبه و به‌روز از ابزار لازم و مورد نیاز هر آموزش‌دهنده است.

نتایج پژوهش مهرعلی‌زاده (۱۹۹۱) نشان می‌دهد فقر مادی و معنوی در استمرار پدیده بی‌سوادی تأثیر بسزایی دارد. اکثر افراد به دلیل مشکلات مالی (۷۹ درصد)، خانوادگی (۶۹)، مهاجرت فصلی (۶۷) و کار روزانه (۶۱) استقبال زیادی از سوادآموزی نشان نمی‌دهند.

به‌طور کلی پژوهش خاصی در ارتباط با موضوع بررسی اثربخشی طرح خواندن با خانواده به انجام نرسیده است که با توجه به اهمیت مقوله خواندن و کسب مهارت اولیه سوادآموز در رفع نیازهای روزمره و

یافته‌ها

در پاسخ به پرسش اول پژوهش در خصوص چالش‌های یک از ستون‌های زیر برآمده از یک مرحله از کدگذاری طرح، با تحلیل انجام گرفته بر روی متن مصاحبه‌ها، است:

جدول ۱. مقوله‌های اصلی مربوط به مشکلات و آسیب‌های طرح

مقوله‌های کلیدی	مفاهیم اصلی	نکات کلیدی
نبود منابع مالی	نبود منابع مالی	طرح از هزینه‌های لازم برخوردار نیست. هزینه مشخصی برای طرح در نظر گرفته نشده است.
ضعف نظام نظارت و ارزیابی	نظارت ضعیف	زمینه نظارت بر میزان تحقق اهداف طرح هم ضعیف است.
	ضعف در ارزشیابی طرح	نحوه ارزشیابی از طرح مشخص نیست
ضعف در محتوا	ابهام در مباحث ارائه شده	مباحث ارائه شده در دوره سوادآموزی بسیار مبهم است.
	نامناسب بودن فونت و اندازه متن کتاب‌ها	عدم همزمانی طرح با درس‌هایی که سوادآموز می‌خواند. فونت و اندازه متن کتاب‌ها مشکل دارد.
جامع نبودن طرح	جامع نبودن دوره‌های طرح	تمام دوره‌های سوادآموزی شامل این طرح نمی‌شود. سطح سوادآموز هنوز به مرحله استفاده مستقل از کتاب‌ها نرسیده است.
	جامع نبودن زمانی طرح	با پایان دوره‌های سوادآموزی، طرح متوقف می‌شود.
	ناکافی بودن تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌ها کفایت نمی‌کند و با تعداد سوادآموزان تناسب ندارد.
ضعف دست‌اندرکاران طرح از نظر آشنایی با اهداف و پیش‌نیازهای اجرایی طرح	ضعف آموزشگران	در مواردی آموزشگر به درستی کار خود را انجام نمی‌دهد. کمبود مربیان آموزش‌دیده باکیفیت برای آموزش.
	توجیه نشدن مجریان طرح	مجریان طرح نسبت به اهداف و نحوه اجرای طرح شناخت کافی ندارند.
ضعف مخاطبان طرح از نظر آشنایی با اهداف و پیش‌نیازهای اجرایی طرح	نبود حامی آموزشی در خانواده	در برخی از خانواده‌ها اساساً فرد باسوادی وجود ندارد که کمک سوادآموز باشد.
	کمبود وقت مخاطبان طرح	نداشتن فرصت لازم برای مطالعه به دلیل اشتغال به مشاغل سخت. زمان زیادی از سوادآموزان در این طرح گرفته می‌شود.
	پایین بودن سطح سواد نوشتاری نسبت به محتوای طرح	<ul style="list-style-type: none"> عدم توانایی سوادآموزان برای خواندن کتب سطح بالاتر دیده می‌شود. در خیلی از موارد کتاب‌های تدوین شده برای این طرح متناسب با سطح پایه سوادآموزان نیست. من خودم قسمت‌های حفظی و ریاضی برایم سخت بود.
عدم تناسب طرح با عوامل تأثیرگذار	عدم تناسب محتوای طرح با نیازهای سوادآموز	عدم ارتباط بخشی از محتوا با نیازهای زندگی، مشکلات اقتصادی و فقر فرهنگی خانواده‌ها. مطالعه بعضی کتاب‌های مربوط به طرح، مضر و پوچ است و به کار ما در

زندگی و افزایش اطلاعات کمک نمی‌کند.	عدم همزمانی طرح با سایر دوره‌های سوادآموزی	
کتاب‌های طرح با درس‌هایی که سوادآموز در این دوره از سوادآموزی می‌خواند، تناسب ندارد.		
هیچ مشوقی برای این طرح در نظر گرفته نشده است. طرح زمینه تشویقی ندارد.	نبود زمینه‌های تشویقی	ضعف انگیزشی
کتاب‌ها چندان مورد علاقه سوادآموزان نیست. بی‌رغبتی اعضای خانواده از مشکلات این طرح است. بی‌توجهی افراد بی‌سواد برای فراگیری علم و دانش. نداشتن علاقه و انگیزه در یادگیری.	عدم علاقه‌مندی سوادآموز به محتوای طرح	
بی‌انگیزگی در بین آنان مشاهده می‌شود. در بعضی موارد خانم‌ها و آقایان پا به سن گذاشته‌اند و راه خود را رفته‌اند و نسبت به آموزش‌ها بی‌خیال‌اند.	بی‌انگیزگی نوسواد	
عدم همراهی سایر ارگان‌ها در اجرای طرح	عدم همکاری بین نهادهای مرتبط با طرح	نبود حمایت کافی نهادها و رسانه‌ها از طرح

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش در خصوص راهکارهای بهبود طرح، با تحلیل انجام گرفته بر روی متن مصاحبه‌ها، پس از سه مرحله کدگذاری جدول زیر حاصل شد. هر یک از ستون‌های زیر برآمده از یک مرحله از کدگذاری است:

جدول ۲. مقوله‌های اصلی مربوط به راهکارهای بهبود طرح

مقوله‌های کلیدی	مفاهیم اصلی	نکات کلیدی
حمایت مالی از طرح	دادن حَق الزحمه به دست‌اندرکاران	باید طرح رسمی‌تر شود و حق الزحمه آموزش‌دهنده داده شود.
	ارائه کتاب‌ها به صورت مجموعه کامل از کل کتاب‌های موردنظر طرح و دائمی به خانواده	مجموعه‌ای از کتاب‌ها به یک خانواده تحویل داده شود.
تقویت نظام ارزیابی و نظارت از طرح	تقویت بعد نظارتی	نظارت از طرح باید تقویت شود. به این صورت که بر روند اجرایی طرح و میزان پیشرفت نوسوادان و میزان تحقق اهداف طرح باید مورد ارزیابی دقیق قرار گیرد.
	انجام ارزیابی اولیه، تکوینی و پایانی	باید در آغاز طرح از نوسوادان ارزیابی آغازین یا تشخیصی انجام شود تا سطح یادگیری‌شان مشخص و بر این اساس نقطه آغاز آموزشی ایشان تعیین گردد. در طول اجرای طرح نیز باید از میزان پیشرفت یادگیری و تحقق اهداف طرح، اطمینان حاصل شود. لازم است در پایان طرح دست‌نوشته‌های نوسوادان جمع‌آوری شود و ارزشیابی دقیق صورت گیرد. نوسواد بعد از مطالعه انفرادی نسبت به ارزیابی از خود اقدام نمایند و متوجه

اطلاعات داده شده با استفاده از مسابقه کتاب‌خوانی سنجیده شود.	شود آیا به اهداف مورد نظر رسیده یا نرسیده است.	
دریافت نظرات و پیشنهادهای مخاطبین طرح	دریافت پیشنهادهای مخاطبین طرح	
دست‌اندرکاران طرح و نوسادان و خانواده‌های ایشان باید نسبت به اهمیت طرح توجیه شوند.	اهمیت دادن به طرح از سوی مجریان و مخاطبان	
افزایش مسئولیت‌پذیری دست‌اندرکاران طرح: برنامه‌ریزان، مجریان، آموزشگران و سایر دست‌اندرکاران طرح با توجه به اهمیت مقوله سوادآموزی و جایگاه علم و تحقیقات در دوران نوین، نسبت به پیاده شدن اهداف کامل طرح از خود تعهد و مسئولیت‌پذیری لازم را بروز دهند.	افزایش مسئولیت‌پذیری دست‌اندرکاران طرح	توسعه نگرشی و آموزشی دست‌اندرکاران طرح
باید بر ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در بین مخاطبان اقدام شود.	ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی	
برای خود آموزش‌دهنده کلاس‌هایی برگزار شود.	برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای مجریان	
انتصاب کارشناس مخصوص طرح‌های مکمل آموزش.	انتصاب کارشناس مخصوص طرح‌های مکمل در اداره سوادآموزی مناطق	تقویت نظام ستادی و گستره طرح
لازم است سازمان برای ادامه طرح پس از پایان کلاس‌ها چاره‌اندیشی کند.	تداوم طرح پس از پایان کلاس‌ها	
برای اجرای این طرح از آموزش‌دهندگان ماهر استفاده شود	انتصاب آموزشگران قوی برای طرح	
آموزشگر و دست‌اندرکاران اجرای طرح تشویق شوند. تشویق مخاطبین از طریق برگزاری مسابقه کتاب‌خوانی می‌تواند انجام پذیرد. با تشویق افراد می‌توان انتخاب زمینه‌های مطالعه را بر عهده خود اعضای خانواده گذاشت.	تشویق کردن دست‌اندرکاران	تقویت بعد انگیزشی از طرح
با تقویت ارتباط بین آموزشگر و نوسواد، استفاده از روش‌های جذاب آموزشی، مشارکت بیشتر نوسواد در فرایند یاددهی-یادگیری، ارتباط دادن موضوعات درسی با پدیده‌های پیرامون و نیازهای زندگی نوسواد و متنوع کردن مکان و زمان آموزشی، در ایجاد فضای بانشاط آموزشی اقدام گردد.	ایجاد فضای بانشاط آموزشی	
همکاری‌های بین بخشی یا دستگاه‌های دیگر اجرایی بیشتر شود. لازم است تمامی ارگان‌ها و نهادهای مرتبط با دست‌اندرکاران این طرح همکاری لازم داشته باشند. تشویق مشارکت محلی.	افزایش همکاری‌های بین بخشی ارگان‌های مرتبط	افزایش حمایت نهادها و رسانه‌ها از دست‌اندرکاران طرح
تبلیغات پیرامون طرح از سوی نهادهای مختلف صورت پذیرد.	افزایش تبلیغات پیرامون طرح	
کتاب‌های طرح خواندن با خانواده به صورت بومی-محلی دربیابند. اگر کتاب‌ها ارتباط بیشتری با محل سکونت و آداب رسوم سوادآموزان داشته باشند طبیعتاً سوادآموزان به انجام این طرح علاقه و اشتیاق بیشتری نشان خواهند داد.	تدوین کتب طرح با توجه به فرهنگ بومی و محلی	تدوین کتب طرح بر مبنای اصول علمی
مطالب مندرج در کتاب‌های مربوط به طرح، با زبان ساده و قابل‌درک و متناسب با واژگان و مفاهیمی که نوسوادان با آن‌ها در زندگی روزمره مواجه	تدوین کتاب‌های طرح به زبان ساده‌تر	تدوین کتب طرح بر اساس اصول

<p>هستند، نگارش شود. استفاده از داستان‌های قرآنی کاربردی به زبان ساده.</p>	<p>برنامه‌ریزی درسی و روان‌شناسی تربیتی</p>
<p>کتاب‌ها مهارت‌محور باشد. مهارت‌های کسب‌وکار و سواد ترکیبی موردتوجه قرار گیرد. به تناسب گروه سنی بهتر است که یک کتاب به مهارت‌های زندگی اختصاص یابد زیرا قریب به اتفاق اعضا متأهل هستند. کتاب‌هایی به نوسوادان ارائه شود که به نیازها و کاربردهای رایج در زندگی بپردازند. آموزش تلفیقی از چند مهارت خواندن مثلاً آگاهی از واژه‌ها، شناخت کلمه، روان‌خوانی کلمات و درک مطلب. مطالبی در کتاب‌های مربوط به طرح گنجانده شود که با شرایط سنی نوسوادان هماهنگ باشد تا بتوانند از آن در زندگی روزمره استفاده کنند. کتاب‌هایی که درس زندگی بدهد که بتواند آنها را در تربیت بچه‌هایشان کمک کند.</p>	<p>تدوین کتب بر مبنای مهارت‌های کاربردی</p>
<p>مطالب مندرج در کتاب‌ها برای مخاطبان طرح قابلیت استفاده و بهبود شرایط زندگی فردی و اجتماعی و شغلی ایشان را داشته باشد. کتابی در زمینه مهارت‌های زندگی و درس‌هایی از قرآن ارائه شود. مجله‌هایی که در ارتباط با زندگی باشد در اختیار آنها قرار بدهند.</p>	<p>تدوین کتب بر مبنای اصل کاربردی بودن</p>
<p>کتاب‌ها باید برانگیزاننده باشد.</p>	<p>تدوین کتب بر مبنای اصل برانگیزاننده بودن</p>
<p>راحتی از سمت فراگیر قابل درک باشد تا سوادآموز علاقه‌مند و بانگیزه شود. بهتر است پس از بالا رفتن سطح سواد نوسواد، این طرح ارائه شود.</p>	<p>تدوین کتب بر مبنای سطح درک فراگیران</p>
<p>چنانچه کتاب بر مبنای نیازهای زندگی فردی، اجتماعی و شغلی گروه سنی نوسوادان طرح خواندن نگارش شود می‌تواند بخشی از نیازهای ایشان را برطرف کند. درک نیاز مخاطبان موردتوجه برنامه‌ریزان طرح واقع شود. آموزش زمانی بیشترین تأثیر را خواهد داشت که متناسب با تجربه و نیازهای واقعی یادگیرندگان باشد. فعالیت‌های آموزشی متناسب با نیازها و علاقه مخاطبان سوادآموز باشد.</p>	<p>تدوین کتب طرح بر اساس اصول برنامه‌ریزی درسی و روان‌شناسی تربیتی</p>
<p>فرصت و اقدامات مناسب برای رشد زبان شفاهی انجام شود. تقویت صوت‌شناسی و آگاهی از تلفظ صحیح حروف و لغات در دستور کار قرار گیرد.</p>	<p>آموزش کتب بر مبنای اصل تقویت صوت‌شناسی</p>
<p>تشویق برای تعاملات گفتاری.</p>	<p>توسعه تعاملات گفتاری در طرح</p>
<p>کتاب‌ها از زمان آغاز طرح، به صورت یک مجموعه کامل در اختیار نوسوادان قرار گیرد.</p>	<p>ارائه کتب در زمان مناسب آموزشی به مخاطبان</p>

بحث و نتیجه‌گیری

چالش‌ها و مشکلات طرح شامل نبود منابع مالی، ضعف نظام نظارت و ارزیابی، ضعف در محتوا، عدم جامعیت طرح، ضعف دست‌اندرکاران طرح، عدم تناسب طرح با

یافته‌های جدول ۱ در خصوص سؤال اول پژوهش نشان‌گر این مطلب است که ۸ مقوله مرکزی در بخش

عوامل تأثیرگذار، ضعف انگیزشی و نبود حمایت کافی نهادی و رسانه‌ای از طرح از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش وجود دارد که سه مؤلفه عدم جامعیت طرح، ضعف دست‌اندرکاران طرح و ضعف انگیزشی بیشترین فراوانی را دارند.

در تبیین یافته‌های مربوط به پرسش اول پژوهش، می‌توان گفت، یکی از جنبه‌هایی که مانع اجرای کامل طرح هست، به این مسئله برمی‌گردد که بر اساس فلسفه آموزش بزرگسالان، محتوای ارائه‌شده باید به گونه‌ای باشد که نیازهای شغلی، شخصی و اجتماعی آموزش‌بینندگان را تأمین کند که در اجرای این طرح، به این موضوع توجه حداقلی صورت گرفته است و از این لحاظ با یک خلأ رویارو هستیم. مجریان اجرای طرح، متناسب با هزینه‌هایی که موردنیاز پیاده‌سازی تمامی اهداف طرح هست، بودجه لازم را در نظر نگرفته‌اند، تا جایی که از تأمین کتب درسی مربوط به طرح که از مقدماتی‌ترین امکانات اجرای طرح هست و همچنین تأمین هزینه‌های به‌کارگیری و آموزش مدرسان نیز بازمانده‌اند و حتی بودجه حداقلی برای تشویق شرکت‌کنندگان در طرح، در نظر گرفته نشده است. از طرف دیگر هیچ نظارت سازمان‌یافته‌ای که بتواند میزان تحقق اهداف طرح را در زمان اجرا و پایان طرح بسنجد، تعریف و پیاده نشده است و اساساً ناظران طرح مشخص نیستند. از جنبه دیگر، میزان انطباق محتوای طرح با نیازهای معمول نوسوادان و کاربرد این محتوا در زندگی روزمره ایشان ضعیف بوده و حتی پیش‌نیازهای محتوایی که نوسوادان از قبل باید آنها را دریافت می‌کردند، لحاظ نشده است. حتی ساختار ظاهری و ویراستاری متن کتاب‌های موردنظر طرح هم با اشکال مواجه هست. از سوی دیگر، این طرح برای تمام دوره‌های سوادآموزی در نظر گرفته نشده و اساساً یک طرح مقطعی بوده که بدون تحقق اهدافش، متوقف شده است. مشکل دیگر طرح، عدم آشنایی دست‌اندرکاران طرح از یک سو و

مخاطبان طرح از سوی دیگر با اهداف، محتوا، فرایند و روش‌های اجرایی و ارزشیابی از طرح هست که به نوعی تمامی عناصر برنامه درسی مرتبط با طرح را تحت الشعاع قرار می‌دهد. از آنجاکه مخاطبان طرح، نوسوادان بزرگسالی هستند که عموماً درگیر زندگی کاری و روزمره خود هستند، با مسئله انگیزش در این طرح مواجه هستیم که از این لحاظ اقدام و برنامه ویژه‌ای به منظور تشویق و دادن انگیزه به مخاطبان طرح در نظر گرفته نشده است. همچنین بازتاب موردنیاز رسانه‌ای در ترویج، معرفی و حمایت از طرح صورت نگرفته است و نهادهای مرتبط با طرح هم کم‌کاری‌هایی در اجرای مطلوب طرح داشته‌اند.

یافته‌های جدول ۲ نشان‌گر این مطلب است که هشت مؤلفه کلیدی حمایت مالی از طرح، تقویت نظام ارزیابی و نظارت از طرح، توسعه نگرشی و آموزشی دست‌اندرکاران طرح، تقویت نظام ستادی و گستره طرح، تقویت بعد انگیزشی از طرح، تقویت حمایت نهادی و رسانه‌ای از طرح، تدوین کتب طرح بر مبنای اصول علمی و آموزش کتب بر مبنای اصول علمی در بخش راهکارهای بهبود طرح خواندن با خانواده وجود دارد که دو مؤلفه تدوین کتب طرح بر مبنای اصول علمی و توسعه نگرشی و آموزشی دست‌اندرکاران طرح بیشترین فراوانی، چهار مؤلفه تقویت نظام ارزیابی و نظارت از طرح، تقویت نظام ستادی و گستره طرح، تقویت بعد انگیزشی از طرح و آموزش کتب بر مبنای اصول علمی در مرتبه دوم و بقیه مقوله‌ها با فراوانی کمتری مطرح هستند.

در تبیین یافته‌های مربوط به پرسش دوم پژوهش باید گفت، برای بهبود طرح خواندن با خانواده از نگاه شرکت‌کنندگان در پژوهش، در درجه اول لازم است، هزینه‌های لازم در خصوص تأمین بسته‌های کامل کتاب‌های موردنظر طرح تأمین شده و آموزشگران و مجریان طرح، حق‌الزحمه را متناسب با میزان ساعت

روش ارزشیابی کیفی بازسازی شود. کارگاه‌های مناسب آموزشی برای بالا بردن سطح مهارت، دانش و نگرش دست‌اندرکاران طرح در گروه‌های مختلف شکل گیرد. رسانه‌ها و نهادهای ذی‌ربط همکاری‌های لازم به انجام رسانند و مشوق‌های لازم برای بخش‌های مختلف انسانی طرح در نظر گرفته شود. همچنین لازم است محتوای کتب از نظر سطح روانی و توجه به مطالب مفید و کاربردی تقویت شود، طرح از نظر زمانی و محتوایی به شکل همه‌جانبه‌ای توسعه یابد، حمایت‌های همه‌جانبه به‌ویژه مالی از طرح به‌صورت حداکثری صورت پذیرد. نظام ارزیابی و نظارت بر اساس روش‌های علمی به‌ویژه روش ارزشیابی کیفی بازسازی شود. کارگاه‌های مناسب آموزشی برای بالا بردن سطح مهارت، دانش و نگرش دست‌اندرکاران طرح در گروه‌های مختلف شکل گیرد. رسانه‌ها و نهادهای ذی‌ربط همکاری‌های لازم به انجام رسانند و مشوق‌های لازم برای بخش‌های مختلف انسانی طرح در نظر گرفته شود.

لازم است یادآوری کنیم، گرچه پژوهشی با عنوان و موضوع طرح خواندن با خانواده صورت نگرفته است، به‌طور کلی نتیجه پژوهش پیشرو، با نتایج پژوهش‌های هادیان فرد (۲۰۱۹)، سراج و صحرائی (۲۰۱۲)، رحیمی‌نژاد (۲۰۱۲)، پیریان (۲۰۱۲) و مهرعلی‌زاده (۱۹۹۱) هم‌سو بوده و با سایر پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه سوادآموزی منافاتی ندارد و در یک راستا هستند. تدارک محتوای برنامه درسی و کادر آموزشی بر مبنای نیازهای زندگی روزمره: از آنجاکه آموزش سوادآموزی از مبانی علم انداگوژیک تبعیت می‌کند لازم است محتوا ماهیت عملی و کاربردی داشته باشد و پاسخگوی نیازهای روزمره نوسوادان برای توسعه همه‌جانبه دانش و مهارت‌ها و نگرش‌های لازم برای زندگی موفق شود.

بالا بردن سطح آگاهی مجموعه عوامل طرح خواندن با خانواده: از آنجاکه در جریان مصاحبه‌ها

کاری خود دریافت کنند و برای تهیه هدایایی برای فعالان طرح، هزینه لازم تأمین گردد. از سویی، سازوکار مشخصی برای ارزشیابی رفتار ورودی مخاطبان طرح، میزان تحقق اهداف و پیشرفت کار در قالب طرح‌های ارزشیابی تشخیصی، تکوینی و پایانی اجرا گردد. باید اهتمام لازم در خصوص تهیه بسته‌های خودآموز طرح، هم برای مجریان و هم برای نوسوادان صورت گرفته و نگاه دست‌اندرکاران طرح بر مبنای فلسفه وجودی، اهداف بنیادین و اصول تربیتی آموزش بزرگسالان جهت یابد. تأمین نیروهای متخصص در طراحی، اجرا، تولید محتوا، نحوه آموزش و چگونگی ارزشیابی از ضروریات اجرای طرح هست که باید مورد توجه جدی قرار گیرد. قطعاً انگیزش جزء لازم تمامی جریان‌های یاددهی-یادگیری هست، به‌طوری‌که در تمامی نظریات یادگیری به بحث انگیزش توجه ویژه صورت گرفته است. از این رو لازم است، در ارتباط با نحوه برانگیختن تمامی عوامل درگیر در طرح، برنامه مشخصی تدوین و اجرایی گردد تا شاهد تحقق هرچه بیشتر اهداف طرح باشیم. اساساً آموزش، یک کار جمعی هست که با همکاری و همراهی تمامی عوامل ذی‌ربط امکان تحقق مطلوب می‌یابد. در همین راستا، انتظار می‌رود که تمامی نهادهای بخش‌های مرتبط با طرح، با جدیت به دنبال انجام تعهدات و پیاده‌سازی اهداف طرح باشند. آموزش امری تخصصی و چندبعدی هست که تحقق کامل آن، منوط به رعایت اصول علمی تدوین محتوا، مبانی برنامه‌ریزی درسی، اصول روان‌شناختی آموزش هست که این موارد باید با جدیت تمام دنبال گردد. طبیعی هست که نیروی متخصص در این خصوص باید تأمین و نسبت به بازطراحی و اجرای طرح، اقدام شود.

همچنین موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

لازم است با یک دید ویژه حمایت‌های مالی، معنوی و تجهیزاتی از طرح به‌صورت حداکثری صورت پذیرد. نظام ارزیابی و نظارت بر اساس روش‌های علمی به‌ویژه

منابع

- Atashak, M. (2006). 30 years of fighting illiteracy. *Weekly of Curriculum*, No. 190, pp. 30-27. (Persian)
- Bolucky.J. (2003). Another movement for the literacy movement. *Geographical Perspective in Human Studies*, Ninth Year, No. 96, Pages 31 -12. (Persian).
- Ebrahimzadeh, Jesus (1992). *Adult Education*. Tehran: Payame Noor Publications. (Persian)
- Jacques.D (1996). *Training for tomorrow*. UNESCO Message, No. 311, July 2, p
- Maykut, P & Morehouse, R(1992). *Beginning Qualitative Research A Philosophic and Practical Guide*. London: The Falmer Press
- Mehr Alizadeh, Javad (1991). The Impact of Material and Spiritual Poverty on the Continuation of the Illiteracy Phenomenon *Journal of Educational Research*. Volume ۷, Number 21, Pages 138-158. (Persian)
- Pirian, Gholamreza. (2012). The title of the study of the effect of educators' psychological literacy on the desire of literate students to participate in literacy courses. Tehran: Azar Publications, Simaye Danesh. (Persian)
- Rahimi Nejad, Vida. (2012). Comparative study of the adult education system in the world and presenting the axes of an efficient and effective model for the system - adult education. Website of the Literacy Movement Organization. (Persian)
- Seraj Khorami, Nasser and Shirin Sahraei, Alireza (2012). Investigating the role of post-literacy education in raising the level of general and practical knowledge of rural girls and adult women. *Journal of Research on Curriculum*, Volume 9, Number 32, Pages 137-148. (Persian)
- Hadian Fard. Habib (2019)A study of people's attitudes about popular participation in the implementation and development of adult literacy. *Journal of Curriculum Research*, Volume 9, Number 1, pp: 54-74. (Persian)
- Section Letter No. (1109/942/1 (5/25/1394). reading plan with family
- مشخص شود در مواردی بی‌مسئولیتی و کم‌اهمیتی عوامل دست‌اندرکار طرح وجود دارد لازم است سطح آگاهی ایشان در حوزه‌های دانش و مهارتی پیرامون مسائل کلیدی طرح افزایش یابد.
- توسعه روابط بین‌نهادی:** توسعه فرهنگ و ریشه‌کنی بی‌سوادی چیزی نیست که تنها با تلاش نهضت سوادآموزی امکان‌پذیر باشد لذا باید روابط بین نهادی پیرامون تمامی دستگاه‌های مرتبط با طرح از جمله کمیته، بهزیستی، آمار و سایر بخش‌ها گسترش دوچندانی یابد.
- با توجه به اینکه اهمیت آموزش بزرگسال از جمله سوادآموزی به عملیاتی و کاربردی بودن آن برمی‌گردد، لازم است محتواهای کتاب‌های درسی و سایر منابع آموزشی این طرح از لحاظ کاربردی بودن و تناسب با نیازها و مهارت‌های روز تحلیل محتوا شود.
- لازم است، مفاد این برنامه، با بهره‌گیری از مؤلفه‌های معرفی شده در این پژوهش مورد تحلیل قرار گیرد و از طرفی، زمینه‌گنجاندن عبارات و مفاهیمی که طرح را نیرو می‌بخشند، در محتوای برنامه درسی بررسی شود.
- به دلیل اهمیت آشنایی با فرایند سوادآموزی در جامعه کنونی، نیاز است که هر چه بیشتر، آگاهی لازم در این زمینه حاصل آید. از این‌رو لازم است، به مؤلفه‌هایی که در کتاب‌ها و سایر منابع آموزشی پرداخته نشده است، توجه شود که این امر نیازمند پژوهش در خصوص مؤلفه‌های تهنی در محتواهای آموزشی است.
- پژوهشی پیمایشی در مورد میزان آشنایی کادر آموزشی و اداری نهضت سوادآموزی، به طرح خواندن با خانواده و فرایندها و مؤلفه‌های آن صورت گیرد.
- پیمایشی در مورد زمینه‌های مختلف که جامعه تعلیم و تربیت و افراد جامعه ما را تحت تأثیر قرار می‌دهند، صورت گیرد تا میزان ظرفیت این زمینه‌ها برای سوادآموزی، مشخص شود و این دانش مبنای اصطلاحات و عمل مؤثر واقع گردد.